

Mi készül túl az Uralon?

Irta: Horváth József.

Hozzászoktunk ahhoz, hogy az orosz történelemnek csak a felénk fordított arcába tekintünk s csak Európában figyeljük az orosz hadak vonulását, Moszkvától a Rajnáig, Schweizig, Világosig és mindenüvé, ahol a nagypolitika valaha megkövetelte jelenlétüket.

Annál kevesebbet tudunk az orosz élet keleti végeiről. Pedig az ottani események nem kevésbé érdekesek és fontosak, mint a nyugati teljesítmények, különösen mióta az új Oroszország védekezésre rendezkedik be az egész nyugati szakaszon és politikája súlypontját a mindinkább időszerűvé váló keleti front mögé, Szibériába, helyezte át. Történelmi jelentőségű lépés ez, mert Szibéria haerszintér lesz az orosz nép nagy küzdelmeiben, melyeket az újjászülető Azsia erőivel kell majd megvívnia, és Szibéria az a terület, ahol az orosz életenergiák világpolitikai munkára vállalkozhatnak. Itt helyezkedhetik el az orosz anyák buzgalmának terméstöbblete, itt várnak kiaknázásra a talaj még soha pontosan meg nem határozott kincstömegei és itt is vannak bőségesen erdők, hatalmas vízvonalak és dús fekete föld, ahol acélos búzáat érlel a rövid nyár heve. Szibéria a nagyszabású orosz jövő záloga, felbecsülhetetlen érték és Moszkva lázasan építkezik tovább azon az alapokon, melyeket még a cárok idejében rakott le az előrelátás.

Pedig nem volt mindig kedvence a jövőkutató fantáziának. Sokáig csak sötét háttérül szolgált az orosz életszínpadnak és a történelem reflektorai hosszú évszázadokon át csak az Európának játszó főalakokat árasztották el fénykévéikkel, míg Szibériának csak sáppadt reflexek jutottak. Holott már régen orosz birtok. Még Rettenetes Iván idejében zajlanak le a döntő küzdelmek az Uralon túli tatár kánokkal és a hódítás befejezésének öröme a beteg és öreg cár utolsó napjait édesíti meg. A tatár ellenállás összeroppanása után hosszú menetelések következnek egyik folyótól a másikig és az útba eső néptörzseket két évszázad céltudatos munkájával igázzák le a fölényes felszerelésű orosz lovasok. A cárok parancsára engedelmesen nyomulnak előre úttalan utakon távol a szülőföldtől, hogy elfoglalói legyenek olyan területnek, mely csak századok múlva, de akkor majd bőségesen fogja megfizetni a hódítás fáradsalmait és áldozatait.

A hadak nyomában hosszú szekérsorok viszik az asszonyokat és gyermekeket és velük jön a minden oroszokat kemény egységbe foglaló ortodox egyház. A forgalom fővonalain, megerősített helyeken, felépülnek az első orosz házak, megindul az orosz élet halk szívverése és a

nagy nyáj messzi elsodort töredékei felett hűségesen őrökdi a keresztény hit és az édesen csengő hazai nyelv.

E gyenge sejtek erősödése csak lassan halad előre. Nagy terület megszállásáról volt szó, mely egyelőre nem tudta elfeledtetni az anyaországot és ahonnan menekült is mindenki, aki előtt nem zárta el a hatalom a visszatérés útjait. Csak a hivatalnokok és az életfogytiglani hadiszolgálatra elkötelezett kozákok maradtak benn. — Sokkal több oroszra lett volna szükség, hogy itt komoly orosz élet indulhasson meg és hogy ez az értékes provincia valóban belekapcsolódhassék az anyaország hatalmas szervezetébe.

Ez a lassan szaporodó oroszország különböző forrásokból táplálkozik. Az erdők mentén vadászok szállingóznak kelet felé, Szibéria szűz erdőseibe és nyomukban prémkereskedők jönnek, hogy az értékes szőrmezsákmányt Nisni-Novgorod piacaira továbbítsák. Az erdőövtől délre a régi orosz-tatár kapcsolatok útvonalain a kereskedő- és iparos-elem szivároog be a megszálló csapatok nyomán. A parasztság jórészt a kozákok utódaiból kerül ki és bőségesen gondoskodnak róluk a cárok, mert ők itt az orosz uralom pillérei. A leggazdagabb forrás azonban a deportált gonosztevők és a politikai száműzöttek sokasága. A birodalom minden részéből végtelen sorokban vonulnak Ázsia felé. Nehéz jövő vár rájuk, de csak hálások lehetnek a sorsnak, hogy nem az orosz börtönök piszkában senyvednek el, hanem pionírjai lehetnek az új orosz életnek.

Maga a nép csak borzalommal gondol Szibériára. Mert aki a száműzöttek kétségbeesett oszlopait látta elvonulni, nem alkothatott magának barátságosabb fogalmakat róla. És mindenkinek volt része ilyen látványban. Lidérce volt az orosz álomnak ez a drága terület, nagy temető, ahová századokon át a cári parancsra temetkezett a gondolat és a bűn. Már maga a szó is rettegést váltott ki, ahelyett, hogy büszke öntudatot és a remény melegségét terjesztette volna maga körül. Rettentő fegyházként élt a nép képzeletében, ahol a rövid nyár silány kegyeit a hosszú tél dermesztő hidege bosszulja meg és ahonnan csak nagyritkán van visszatérés. És ezek a lesújtó hírek a szóbeszéd szárnyain jutottak el az óhazába és az ijedt emberek lázas képzelete fantasztikus arányúakká torzította a különben nem is oly szörnyű valóságot.

Maguk az orosz politika felelős tényezői is csak lassan eszmélnek rá arra, hogy Szibériának nemesak az a rendeltetése, hogy felvonulási területül szolgáljon az ázsiai határt védő katonai erőknek, és hogy magába fogadja mindazokat, akiket nem volt tanácsos megtérni az európai részekben, hanem olyan értéke a birodalomnak, mely a jövőben világpolitikai munkára fogja kényszeríteni az orosz életerőket. A ma sokkal közelebb fekvő kérdései azonban szükségkép háttérbe szorították a holnap problémáit. Egyelőre az anyaország megerősítésére kellett gondolniok és a politikai előrelátás áldozatos háborúk hosszú sorában rakja le a legújabbkori Oroszország alapjait. Ezalatt Szibéria csak távoli horizontja lehetett az orosz történelem küzdőtereinek és csak az orosz életerő feleslegeiből táplálkozhatott.

Szibéria birtoklásának jelentősége tulajdonképpen csak a XIX. század második felében bontakozik ki a maga egész komolyságában

az orosz öntudat előtt. Anglia felvonulása Indiában rohamlépésekben halad előre. Warren Hastings óta Lord Curzonig és Lord Irwin-ig az angol politikus- és diplomata-tenyészet legkiválóbb alakjai irányítják az eseményeket és közöttük alig van valaki, akiről a történelem azt állapíthatná meg, hogy nem volt „the right man on the right place”. E minden kritikát elbíró vezetés mögött engedelmesen sorakozik fel a komolyság, a tudás, a példátlan szívósság, a köteleességtudás és a pénz. A félsziget országai egymás után buknak el és Anglia véres hadjáratokban viszi előre színeit a Himalája ormaira. 1857-ben az angol király „India császára” címet veszi fel és ezzel az egész világnak tudomására hozza, hogy Indiát a világbirodalom legfontosabb pillérének tartja és ahhoz senkit közel nem enged. Az előretolt állások kemény gyűrűjével veszi körül ezt a becses szerzeményt, befészkel magát Perzsia déli felébe és ráteszi kezét a dél-perzsiai petróleummezőkre. Pandzsábot Beludsisztánnal biztosítja, 1904-ben pedig a Younghousband-féle expedícióval kierőszakolja a tibeti szerződést és elejét veszi az orosz terjeszkedésnek. Tovább keletre nem gáncsolhatja el a franciák befészkelődését Hátsó-Indiába, de hogy egymás köreit ne zavarják, ütközőállamot létesít maguk közt: Sziámot. Ugyanakkor Kínában is lázas munkába fog. A gyengülő dinasztia és a szétzúzó gazdasági élet a sors mélységei felé sodorja a Mennyei-Birodalmat és Anglia felhasználja az alkalmat, hogy a nagyhatalmakkal együtt szinte parcellázza a haldokló értékeit. Omaga természetesen a legértékesebb részt, a birodalom gerincoszlopát, a Jangcsekiang völgyét, választja és gondoskodik arról, hogy legkomolyabb ellenfelét, Oroszországot, a mandzsúriai érdekeltségek aprópénzével fizesse ki. A legtávolabb keleten Japán nagylendületű erősödését rokonszenvvel figyeli és döntő pillanatban támogatja is. Mert sokkal kellemesebb Angliának a Koreával kibővült és a Sárga-Tenger nagy flottabázisán az Amur-provinciát biztosan ellenőrző japán nagyhatalom, melyet az angol-szász erők bármikor hozzászoríthatnak a kontinenshez, mint egy olyan Oroszország, mely Mandzsúrián át meleg tengerhez jutna és megzavarná a Csendes-Oceánon úszó flották különben is nehezen kiegyensúlyozható rendjét. Angliának ezt minden eszközzel meg kellett akadályoznia. E politikai alapgondolat megvalósítása az angol világbirodalom történelmének egyik legérdekesebb és legizgalmasabb fejezete. Nehéz munka volt, de annál értékebb az eredmény: az Indiai-Oceán angol tengerré lett, mert Dél-Afrikától Ausztráliáig apró és jelentéktelen megszakításokkal minden partszakasz angol birtok, Oroszország pedig felszorult Eurázia északi részeibe, távol a meleg tengerektől, a világforgalom nagy vonalaitól és minden olyan ponttól, ahonnan döntőleg lehetne beleavatkozni a világpolitika menetébe. Így zárta ketrecbe a szláv óriást az angol tudás, és csak természetes, ha most Moszkva egy új világnézet gondolatlavinájával támadja az angol állásokat, melyeket a fegyverek erejével megközelíteni képtelen. Napjainkban javában áll a harc, egy minden eddiginél nagyobb jelentőségű és jövőterhesítőbb küzdelem.

Anglia ázsiai hadműveleteivel szemben Oroszország veszedelmes

ellentámadásokat vezet. Konstantinápolynál, Transzkaukáziában, Perzsiában és Afgánisztánban vonulnak fel az orosz hadak és kétségtelen, hogy sokkal nagyobb sikereket mutathattak volna fel, ha a cári Oroszország nem lett volna kénytelen erejének javát az európai szakaszokon lekötve tartani, különösen azóta, hogy a francia szövetség és a francia pénz döntő tényezője lett az orosz külpolitikának. Az orosz-angol harc vonalát közelében fekszik ma az angol világbirodalom főútjára és ez a körülmény a két nép gyarmati küzdelmeinek világpolitikai jelentőséget ad. Oroszország csak ott tudott komoly sikereket elérni, ahol az akkori közlekedési viszonyokhoz képest még a hosszúkezü angol politika sem érhetett el: Bocharában, Chivában és Nyugat-Turkesztánban. De mihelyt a minden kolóniáknál becsesebb angol birtokok, a tengerek, kerültek veszélybe, Anglia minden tudásával és minden erejével védekezett és sikerült is távortartania ezt a legkomolyabb ellenfelét a keletre vezető út minden pontjától.

Ezek az angol-orosz küzdelmek, valamint a mongolság aggasztó erősödése végre megértetik a felelős orosz tényezőkkel, hogy Szibéria védelméről különös odaadással kell gondoskodniok. Ez a megállapítás érleli meg aztán a Cseljabinszk—Vladivosztok-i vasútvonal tervét. Óriási teljesítménye ez a vonal az orosz erőnek és világpolitikai jelentőségében az amerikai pacifikokra emlékeztet. Új orosz népvándorlás indul meg kelet felé, komoly honfoglalás és mint a szőlőindák a karót, úgy folyja körül az oroszország a keleti felvonulás e nagy mágisztráléját. Nem fél már többé senki a távolságtól, nem kell már örökre búcsút venni az otthonmaradottaktól, mert még Vladivosztokból is haza lehet utazni néhány nap alatt. Még nagyobb lendülettel folyik az orosz bevándorlás a szerencsétlen kimenetelű orosz-japán háború után. Ha eddig kétségei lettek volna Szibériát illetőleg, most már láthatta a nép, a hadsereg, hogy Szibéria nem pokol, hanem gazdag és nagy jövőjű terület, ahol mindenki elfér, akinek az anyaország képtelen a jólét dús emléit kínálni. A tél hosszú és szigorú ugyan, de könnyen elviselhető, ha a szoba meleg és tele az éléskamra. A szoba pedig meleg, mert rengeteg őserdők övezik a láthatárt, az éléskamra is megtelik, mert a dolgos kezek munkáját bőségesen fizeti a nyár. A visszatért hadak aztán elvitték Szibéria hírét a legeldugottabb vidékekre is, és sokan búcsút mondtak az óhazának, hogy szerencsét próbáljanak keleten. És nagyon rokonszenves volt ez a népmozgalom, mert Szibériát nem a hadseregek, hanem a paraszt, az iparos és a kereskedő teheti valóban oroszjá. Még a hivatalnokok is, akiket sohasem lehetett azzal gyanúsítani, hogy túlságosan udvariasak volnának, megkülönböztetett figyelmekkel intézték a kivándorlók ügyét-bajját. E nagy vasútvonal aztán csodákat mivelt, Szibéria városai amerikai arányokban fejlődtek és a vidékeken erőteljes falusi élet indult meg.

A világháború kitérőrekor Oroszország ázsiai határai tekintetében a következő helyzetet találjuk: Transz-Kaukázusban a berlini kongresszus (1878) határmegállapításai érvényesek. Oroszország itt mélyen beékelte magát a Fekete-tenger és a Káspi-tó közé és veszedelmesen közel került Mezopotámiához. Az angol politika munkáját csak

megnehezítette az a körülmény, hogy Törökországot erélyesebb védekezésre nem bátoríhatta, mert szélesebb politikai elgondolások miatt az ozmán hatalom gyöngítésére is kellett törekednie. Ezért állt Törökország évtizedeken át a nyugati diplomáciai harcok pergőtüzében. A német „Drang nach Osten“ és Törökország magatartása csak megerősítette az angol tényezőket török-ellenes érzelmeikben. Perzsiában az angol-orosz verseny az 1907-iki egyezményhez vezet, mely az ország északi felét orosz érdekszférának ismeri el, a gazdagabb és politikailag sokkal fontosabb déli részt pedig Anglia hatáskörébe utalja. Afgánisztánban is hasonló a helyzet. Az oroszok északról, az angolok délről nyomulnak előre, anélkül, hogy döntő mérkőzésre szánják el magukat. A viaskodás — formailag legalább — az ország függetlenségére vezet. Afgánisztán annak köszönheti szerencsés megmenekedését, hogy birtokáért két ilyen hatalmas rivális versengett. A határokat angol-afgán-orosz bizottságok állapították meg. Ettől keletre a kínai határ mentén egész Mandzsúriáig a legbizonytalanabbak az állapotok. Ezen a hosszú szakaszon tulajdonképpen az 1729-iki úgynevezett Kiachta-Bura egyezmény az irányadó, mely Oroszország és Kína közt rendezi a határokat. Ezt az alapegyezményt aztán 1768. és 1792-ben újabb megállapodásokkal egészítették ki és Oroszország a gyengülő Kínával szemben fontos előnyöket érhetett el. Ezt annál is könnyebben tehetette, mert az eredeti egyezmény nem intézkedik a határokról olyan pontosan, mint ahogy az európai szerződések szokták, topográfiailag határozottan és félre nem érthető módon, hanem csak nagy vonásokban, tökéletlen térképek téves megállapításai szerint. Nagyon bizonytalanra tette a helyzetet az is, hogy a határok mentén jórészt nomád törzsek laktak, kik a szükséghez képest messze elköborolnak nyájaikkal és a politikai határokkal minél kevesebbet törődnek. Ilyen viszonyok közt természetes, hogy a határincidensek napirenden voltak és az erőteljes és céltudatos orosz politika mindannyiszor sikeresen halászhatott a zavarosban. Nyugat-Turkesztánban rövidesen új határookra volt szükség. Így jött létre a pekingi béke (1860), mely az Illi és Irtisz folyók felső folyásánál rendezi újra a határokat, persze ezúttal is az orosz érdekek szemmeltartásával. Az Irtisz és a Szelenga folyók közti szakaszon az 1911-iki nagy kínai forradalom idéz elő jelentékeny változást. Az oroszok lényegesen délre tolják vonalaikat és a benszülöttek forradalmasítása révén a gazdag Tannu-Tuva tartományt is Szibéria érdekszférájába kapcsolják. Attól keletre Külső-Mongoliában pedig Oroszország úgy lép fel, mint patrónusa minden olyan középázsiai népnek, mely megúnta a kínai bankárok terrorját és elszakadni vágyik a Mennyei-Birodalomtól. Ezért az orosz kereskedők olyan helyeken is befészkelhették magukat, ahol eddig a kínai tőke versenytárs nélkül garázdálkodhatott. A cárok segítségével történt az is, hogy Külső-Mongolia négy nagyhercege 1911-ben elszakadt Pekingtől és országuk függetlenségét kikiálthatta. A kínaiaknak menekülniök kellett és helyüket az oroszok foglalták el. Ami Madzsúriában történt, a japán-orosz háború és annak következményei, mindnyájunk előtt ismeretesek.

A cári Oroszországot tehát nem lehet azzal vádolni, hogy Szibériát teljesen elhanyagolta volna és hogy csak az ázsiai népek ernyedő nemtörődömségének köszönheti, hogy maig is birtokolhatja. Nyugat-Turkesztántól a Sárga-Tengerig az volt az alap gondolata az orosz politikának, hogy az ázsiai bennszülöttek rovására minél délebbre tolja a határokat és hídfőszerű állásokkal biztosítsa a nagy terület ütőerét, a Cseljabinszk—Vladivosztok-i vasútvonalat. A cárokat e törekvéseikben a szerencse kísérte. A legnagyobb ellenfél, Kína, már évtizedek óta belső válsággal küzd és így kénytelen eltérni, hogy a perifériákon súlyos sebeket vágjon az orosz kard és az orosz felfáng. De nemcsak a politikai egység fenntartásával és kedvezőbb határok megvonásával törődtek a cárok, hanem gondoskodtak az országrész geológiai és gazdasági feltárásáról is. A kormányzóságok mellé beosztott szakemberek felkutatják a földben rejtőző kincseket, a vasat, a szenet, aranyat és ezüstöt és jelentéseikben már előre veti árnyékát Új-Szibéria. Ezek a jelentések két dolgot sürgetnek: pénzt, hogy a gazdasági adottságok az orosz erő bő forrásaivá lehessenek, és embert, orosz embert, aki a már elfoglalt tartományt valóban és vér szerint is oroszszá tegye. Különösen a vasutak építését szorgalmazzák, mert az óriási távolságok szinte lehetetlenné tesznek minden komoly munkát. A világháború kitörése előtt már elkészült a szibériai vasúthálózat terve. (G. Cleinow: „Eisenbahnbauten und -pläne in Russisch-Asien, 1928.) Az érdekelt körök képviselőiből összeállított százas bizottság nyolc vasútvonal építését indítványozta, köztük az

Orenburg—Semipalatinszk—Barnaul—Bijszk, és a
Turkesztán—Szibéria-i vonalat.

Ezek a tervek egyelőre csak tervek maradtak. Megvalósításuk legfennebb a transzirozásig jutott el, mert az orosz nagypolitikát teljesen leköttették az európai események. Franciaország fokozott munkára kényszerítette az orosz erőket a nyugati határok mentén. Fontos stratégiai vonalak megépítését kellett minél hamarabb befejezni és alkalmassá tenni az egész orosz vasúthálózatot a mozgósítás nagy erő kifejtésére. Ezt annál is inkább, mert a központi hatalmaknál kitűnően kiépített és teherbíró vonalak álltak a hadvezetőség rendelkezésére. Természetes tehát, hogy a hadsereg igényei lettek irányadók és Szibéria speciálistái, jövőlátó szakemberek, kénytelenek voltak elhallgatni. Szibéria újból elvesztette aktuálitását és az utolsó orosz cár elindíthatta a gőzhengert nyugat felé. A legszebb reményekkel indult el az orosz hadsereg: a központi hatalmak ellen egy egész világ vonult fel, az ázsiai orosz határokon pedig a szövetséges Anglia és Japán örködött. Ki hitte volna, hogy Oroszország mégis hiányzani fog a békétárgyalásokról és hogy bőven ontott orosz vért ilyen kegyetlenül fog fizetni a sors! Már az egész világ tudta, hogy a nagy küzdelem a központi hatalmak katasztrófájára vezet és Oroszországban mégis kitört a forradalom. Mély gyökérből táplálkozott a forradalmi eszme, még a biztos győzelemvárás sem tudta átsegíteni a cári politikát a belső nehézségeken. A párisi békétárgyalásokon ellenség volt már Oroszország is, még pedig a legveszedelmesebb ellenség, mert elérhetetlen távol, mér-

hetetlen gazdagságával dacolhatott a békekonferencia rendelkezéseivel és keresztülhúzhatta a delegációk bölceinek számításait. Ma már nehéz volna arról beszélni, hogy mit nyert volna a győztes Oroszország. Terjeszkedhetett volna Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia rovására, de világpolitikai jelentőségű szerzeményekkel nem dicsekedhetett volna. Konstantinápolyba, vagy Szíriába nem engedték volna be a Földközi-Tengeren érdekelt hatalmak, Mezopotámiában, Perzsiában és Indiában pedig Anglia állta volna útját az orosz terjeszkedésnek. Joggal kérdezzük ma, 16 év távlatából: voltaképpen mit is keresett Oroszország a világháborúban — Anglia oldalán? E kérdés látszógeből különös megvilágítást nyernek Paleolog feljegyzései a hadüzenetet megelőző napokról és megértjük, miért kellett a francia és angol diplomáciának ilyen pokoli munkát kifejtenie, hogy Oroszországot a döntő szó kimondására rábírhasssa. Sokan tették fel ezt a kérdést — úgy látszik — az orosz politikai élet kiválóságai közül.

Aztán jött a nagy összeomlás és a hatalom enyhébb forradalmi áramlatokon át végül a bolsevisták kezébe került. A helyzet új urai a legsiralmasabb viszonyok közt vették át a kormányhatalmat. Az orosz nép sápadttá vérzett a hosszú háború alatt, a gazdasági helyzetről hajmeresztő jelentések érkeztek nyugatra, nemcsak a mindenütt ott lábatlankodó rémlátóktól, hanem a tiszta ítéletű és nyugodt szavú figyelműektől is, kiket semmi világnézeti szempont nem befolyásolt, tisztán csak a tényeket kutatták az emberi szolidaritás meleg tekintetével. Benn a polgárháború viharai után még sűrűn villámlott, kint Párisban ádáz haraggal tagadták az orosz érdekeket és szabdaltak le nagy területeket az orosz testből. Az országban idegen hadseregek álltak és a nagytőke minden oldalról rohamozta a Kreml fellegvárába felszorult orosz montagnardokat. Csodával határos, hogy ez a számszerint leggyöngébb töredéke a forradalomnak mégis meg tudott küzdeni a nehézségekkel és képes volt odarögzíteni magát az államgépezet kormányához. De nagy tömegekre támaszkodott. Mögötte állt az ipari munkás, akit a társadalmi élet alsóbb rétegeiből az első vonalba állított, odacsalta magához a mindig hiszékeny parasztot is azzal a biztatással, hogy valóra váltja évezredes álmát és tényleg birtokosává teszi annak a területnek, amit megmível. A béke olajágával csalogatta a nemzeti kisebbségeket is, akik szívesen álltak be a sorba, mert a cári uralom alatt kegyetlenül szenvedtek a pánszlávizmus korbácsütései alatt. Eddig csak egymásközt, ott is csak halkan panaszolhatták ki magukat őseik nyelven, most iskolákat emelhetek és a nyomdai ipar gépei akadálytalanul pergethették az anyanyelv mézét. A cári hivatalnokoknak menekülniök kellett és a nép az önkormányzat révén a saját véréből származók kezébe tehetette le sorsát. És ezeket az egyébként különböző célok felé lendülő elemeket egy minden eddiginél szigorúbb fegyelem, a bolsevista terror tartotta össze.

A helyi gazdasági viszonyokból adódott, hogy a forradalom egész másképp folyt le Szibériában, mint az európai részekben. Az Uralon innen a legsiralmasabb sorsban vergődő tömegek és a túltengő nagybirtok közti feszültség a vörös forradalom nagy égzengését bocsátotta

az országra. A vihar elseperte a nagybirtokot és szétszórta a nemeséget az ősi rögökről. A munkaadó és a munkás közti ellentéteket is gyorsan és fokozott mértékben termelte ki az erőteljesen induló ipar, mert nem siettek követni a nyugati országokat, melyekben a munkásvédelem kérdése az érdeklődés első vonalaiba került és számos törvény igyekezett a munkásság helyzetén könnyíteni. A bolsevista forradalom itt is „tabula rasa“-t csinált és az üzemek az állampapírtulajdonosok markába kerültek. Ez a nagy átalakulás temérdek áldozattal járt: romok borították a földet és patakokban folyt a vér, bűnösök és ártatlankok vére egyaránt.

Szibériában ezek az ellentétek részben hiányoztak, részben pedig csak nagyon kis mértékben voltak meg. Európai értelemben vett nagybirtokok az oroszok területén nem is fejlődtek ki. A földet az állam birtokolta, a telepés faluk pedig számarányuk szerint és a föld minőségéhez képest meghatározott birtokokat kaptak az államtól megművelésre. Nehézségekről nem lehetett szó, mert bőségesen volt hely a terjeszkedésre. Országnyi részek álltak megműveletlenül és még nagyobb területeken 2–3 lakos esett egy négyzetkilométerre. A cárok törekvése, hogy az Európában elszegényedett főnemesek és nemesek közül erőteljes nagybirtokosztályt állítsanak Szibéria élére, nem sikerült, mert ezek szívesebben helyezkedtek el a vadsergben és a hivatalokban, semhogy elszakadjanak Európától és vállalják a honfoglalás legkevesebbé sem kellemes munkáját. A föld tehát állami tulajdon volt. Azoknak a telepéseknek pedig, akik arra vágytak, hogy a kiutalt területek magántulajdonukká váljanak, évek hosszú során át kellett szolgálniuk az államot, a hadseregben, a hivatalokban, állami bányákban és egyéb üzemekben. A Stolipin-féle földreform (1904), mely a földbirtok magánkezekbe való juttatásának meggyorsítására törekedett, még mindig csak kis- és középbirtokokat talált, mert nem volt még idő arra, hogy öröklés és vásárlások révén komoly nagybirtokok kerüljenek egy kézbe. Földéhségről tehát nem lehetett beszélni, mert a nagybirtok sehol sem akadályozta a szorgalmas és törtető parasztságot a terjeszkedésben, sőt: egész országrészek tátongtak az ürességtől. És mégis akadtak föld-proletárok: akaratszerűen, akik örömet helyezkedtek el az erősek védőszárnyai alatt és semmirevalók, kiket csak az éhség kényszerített az eke szarvához.

Az európaiaktól lényegesen eltérő a helyzet az ipari munkásság szempontjából is. Legszámosabban a bányákban dolgoztak, jórészt állami vállalatoknál, ahol szerződés szerint meghatározott ideig kellett szolgálniuk, hogy birtokot kapjanak az állam rendelkezésére álló területein. Ezek a munkások sohasem vesztették el a kapcsolatot az anyafölddel és szorongva lesték az évek múlását, hogy bevonulhassanak a magántulajdon Kánaánjába. Az ipar többi ágában pedig megmaradt a munkás kapcsolata a paraszti élettel, mert a rövid nyarat földjein töltötte el és ipari munkával jórészt csak a hosszú téli hónapokban foglalkozott. Itt mindenki tud valamit és még a legeldugottabb faluban is csak nagyritkán fordul elő, hogy idegenből hozzanak segítséget, ha a ház, gazdasági eszközök vagy egyéb használati tárgyak javításra szo-

rulnak. Ezek a félpaszty kézművesek alkották és alkotják ma is a szi-bériai iparosság gerincét. Kimondott „dolgozót“ tehát csak nagyon keveset talált a forradalom és ez a kétlakiság lényegesen letompította annak erejét.

A falusi birtokosság azt hitte, hogy a föld birtokbavételével részük-ről be is fejeződött a nagy átalakulás és a falu érdekeinek méltó képviselése biztosítva van a moszkvai legfelsőbb tanácsban. A parasztil-lúziók elosztatásával egyelőre nem siettek a helyzet új urai, mert a leromlott gazdasági viszonyok és a tömegélelmezés szinte megoldha-tatlannak látszó kérdése egyelőre kizárt minden gyökeresebb beavat-kozást a termelés ősi rendjébe. A kollektív szellem a városok ipari gócaiban hódított és köröskörül az orosz tömegek a magántulajdon és az egyéni gazdálkodás privilégiumait élvezhették. Ez a nagy elvi el-lentét a mezőgazdasági és az ipari termelés módszerei közt súlyos gon-dokat okozott az új rendszer felelős tényezőinek. De következetesek-nek kellett maradniok és hozzá kellett végül fogniok a kommunizmus mezőgazdasági programjának végrehajtásához, még a termelés ered-ményességének rovására is. Be kellett vinniök a forradalmat a fal-vakba is, hogy az élet megszokott rendjének szétzilálása után az új életformákhoz való áttérés annál könnyebb legyen. Megkezdődött az osztályharc a falvakban is és a közigazgatás gondoskodott arról, hogy a hamú alatt lappangó paraszati lobogó lánggá élessze. Egy pár desz-játin birtokkülönbség már elég jogcím volt ahhoz, hogy a falu békés lakói ellenségekké váljanak. A legerélyesebb támadás a kapitalizmus falusi képviselői, a módos parasztyok ellen indult meg. A közigazgatás a közmunkákhoz elsősorban és szigorított feltételek mellett rendelte ki őket, olyan időben, mikor minden percüket a mezei munkára kellett volna fordítaniok. A termés feleslegét hivatalosan megállapított árban csendőrfedezet mellett vették el tőlük az állami kereskedelem közegei és a gabonaforgalom hivatalos ellenőrzői drákói büntetéseket helyez-tek kilátásba arra az esetre, ha a „kulák“ el merné rejteni feleslegét a magánkereskedelem céljaira. Aztán jött az adóterror és példátlan szí-gorral dühöngött ellenük. Könnyen megszabadulhattak volna az üldöz-tetéstől: ha áttérnek a kollektív gazdálkodásra a hatalom céljainak meg-felelőleg. De erre a szi-bériai parasztyban sem mutatkozott a legkisebb hajlandóság sem. Ősztönös konzervatívizmusán kívül különös helyi adottságok is megerősítették ellenállásában. Legnagyobb részük az újabb telepítésből került ki és a ma élők sok esetben még szemtanui voltak a beköltözésnek. Mint gyermekek, vagy serdülők részt vettek a faházikó felépítésében, jelen voltak, mikor az első tűz ropogni kezdett a búbos kemencében és a meleg otthont varázsolt a hosszú vándorlás után. Szemük láttára ültették az apák a gyenge csemetéket, melyek azóta fákká izmosodtak és maguk is segítettek az öregeknek, mikor idegenriasztó kerítéssel vették körül azt a darab földet, ahová a vég-zet sodorta őket. Igazi fészekrakók voltak. Távol az ősi falutól maguk is őssökké váltak, honfoglaló őssökké, mert szűz gyepet törtek fel orosz utódok részére és rengeteg erdőben vágta utat az orosz vér és az orosz gondolat számára. Igazi gyarmatosok voltak, akik birtokba-

helyezésükért hosszú évek kitartó és fáradságos munkájával fizettek. Aki pedig a szerzés nehéz munkáját végzi, százszorosán hisz a tulajdonjog szentségében és gyűlölettel fordul szembe mindenkivel, aki ezt a jogot vitássá akarja tenni.

A szibériai parasztság azonkívül a szabadságjogok tekintetében is sokkal előnyösebb helyzetben volt, mint az Uralon túli testvérek. Dédelgetettjei voltak a hatalomnak, mint pionirjai az ázsiai politikának és letéteményesei egy nagyszabású orosz jövőnek. Nem riasztották, de csalogatták őket azokkal a szerény eszközökkel, melyek az Európában túlságosan érdekelt Oroszországnak rendelkezésére álltak. Kivételes helyzetük annyira öntudatosakká tette őket, hogy a század elejéről már érelyes megmozdulásokról tudunk azok ellen a kormányintézkedések ellen, melyek Szibéria gyarmati jellegét kellenél jobban hangsúlyozni próbálták.

A parasztság elszánt ellenállásával szemben az agrárügyek szibériai intézői máig sem léptek fel a hatalom mindent elsöprő erejével, mert óvakodtak attól, hogy a termelésben nagyobb zavarokat idézzenek elő és mert a kollektív program fejlesztéséhez más eszközök is álltak rendelkezésükre. Bőségesen volt itt üres terület, ahol a tradíció és a megszokás ballasztja nélkül foghattak hozzá az új rendszerű termeléshez. Így alakultak meg az első kollektív mintagazdaságok a kommunizmus gazdateoretikusainak szellemében. Munkájukat aggódo figyelemmel kísérték a hatalom urai és a siker érdekében a legmetszebbmenő jóindulattal álltak őrten a közigazgatási és pénzügyi hatóságok. Akik egyébként nem tudtak gyökeret verni és akik a nagy átalakulásban a sors kerekei alá kerültek, most siettek elhelyezkedni ezeken a kísérleti állomásokon.

A parasztság szívós védekezése nem akadályozhatta meg a kollektív termelés erőteljesebb beindítását, mert a terjeszkedéshez szükséges emberanyag bőven adódik a bevándorlók nagy tömegeiből, kik az európai élet sívár reménytelenségéből a dédelgetett Szibéria kimeríthetetlen életlehetőségei felé özönlenek. Anyagi erő és függetlenség nélkül jönnek és könnyen formálható anyag a hatalom kezében. Annál nehezebb a vagyonos parasztnok beköltözése. A hatósági tilalmak és kellemetlenkedések száz akadályán kell keresztültörniök magukat és amire kiérkeznek az ígért földjére, elolvadt a kis vagyonka és kezdhetnek mindent elülről. Közülök kerülnek ki a magántulajdon legelszántabb harcosai. A szibériai helyzetről szóló könyvek „vad parasztnoknak“ nevezik őket. Kivert bikák ezek, messzi elvonuló magányos duzzogók, kik remeteként élnek távol a lakott területektől, a lehető legsíralmasabb viszonyok közt, de vas energiával dolgoznak, küzdenek és haladnak. A hatóságok pedig kénytelenek megtúrni őket, mert a harag és elkeseredés lendületeivel hámulatos eredményeket érnek el.

A kollektív mintagazdaságokra vonatkozólag különböző értesüléseink vannak, aszerint, hogy szerzőjük milyen beállítottsággal nézi a dolgokat. Statisztikák is akadnak, de olvasásuk nem nyújt elég támpontot, mert ma már Panait Istráti is arra tanít, hogy a szovjet-statisztikák főleg propaganda jellegűek és az igazi állapotokat távolról sem

tüntetik fel. Egy megállapítás azonban szinte hiánytalanul ismétlődik, hogy t. i. ezeken a kollektív gazdaságokon lényeges hiányok mutatkoznak a munka minősége és mennyisége tekintetében. Igazán komoly munka csak a magántulajdon árnyékában folyik. Még távol vagyunk attól, hogy az emberi szolidaritás érzései pótolni tudják a magántulajdonból folyó ösztönös erőket. A kollektív termelés mégis lassú haladást mutat, mert páratlanul erős központi hatalom egyengeti útját, főleg Szibériában, ahol a mezőgazdaság részére újonnan feltárandó területek a kollektív termelés újabb állomásai lesznek.

A magántulajdon és az egyéni gazdálkodás megtűrése a mezőgazdaságban és a lassú fejlődés, amit a kollektív mintagazdaságoknál látunk, azt a benyomást teszik, mintha a bolsevisták ezúttal eltekintének a szigorúan vett kommunista programmtól és könyörtelen következetességük meglegedne ezzel a fél-megoldással. De azonnal ráeszmélünk a rideg valóra, ha a hivatalos véleményt halljuk, hogy t. i. a radikális eljárás a mezőgazdaság frontjain csak azért késik, mert sokkal sürgősebb a kollektív ipari élet megerősítése és a roppant birodalom energiái egyelőre itt vannak lekötve. A kommunista ipari termelés fejlesztése és a még meglévő magántermelés megfojtása: ezek a legégetőbb feladatok. A régi rendszer szerint gazdálkodó parasztság amúgy sem fogja sokáig bírni a versenyt a lassanként mind nagyobb és nagyobb területeken felvonuló kollektív gazdálkodással, mert a kormány minden erejével támogatja és támogatni fogja a kommunista mezőgazdaságot és elég fegyver van a kezében ahhoz, hogy az új elvek szerinti termelés fejlődésével párhúzóan a parasztbirtokok mesterséges elsorvasztását kereszttől vigye.

Az orosz iparfejlesztés programjának beindítása Szibériát az orosz jövő döntő tényezőjévé tette. Ma Szibéria renaissancea előtt állunk és Oroszország urai joggal hirdetik, hogy ez az újjászületés a kommunista programnak megbecsülhetetlen szolgálatokat fog tenni. Az első eredmény az lesz, hogy a rohamosan erősödő ipar nagy tömegekben fogja átvonzani a proletár elemet az óhazából és ellensúlyozza majd a szibériai kisbirtokos parasztságot, mely minden alkalmat megragad, hogy kifejezze leplezetlen ellenszenvét a kommunista párttal szemben. Döntő vereség fogja érni a jólismert szibériai háziipart is. A háború előtti statisztika szerint kb. 15.000 ipari üzem volt Szibériában. A nagy átalakuláskor a legfontosabb vállalatok, melyek komoly gépüzemre voltak berendezve és több-kevesebb munkást foglalkoztattak, számszerint kb. 1500, azonnal bolsevista vezetés alá kerültek. De megmaradt több mint 10.000 háziipari üzem. Ezeket egyelőre nem bántották, mert alkalmazott munkást a legtöbb esetben nem foglalkoztattak és mert egyelőre pótolhatatlanok voltak. De mint búvóhelyei a kapitalista szellemnek, örök szálkák a bolsevisták szemében. Velük szemben csak a fejlett gyáripar erejével lehet fellépni és a gyáripar konkurrenciája van hivatva arra, hogy ezeket a hosszabb ellenállásra képtelen háziipari üzemeket elsorvassza. Az áldozatok aztán a proletárok közt lesznek kénytelenek menedéket keresni.

Mióta Oroszország kikapcsolódott a nyugati ipar és kereskedelem

organizmusából és határain kínai falakat emelt, azóta különösen időszerűvé váltak a régi elgondolások, melyek Szibéria mérhetetlen természeti kincseire támaszkodva, egy nagyszabású orosz ipar alapjait akarták megvetni. Régi tervek ezek, de Oroszország egészen a legújabb időkig túlnagy érdekeltséget vállalt az európai politikában és az a leköötöttség a gazdasági erőket is nyugat felé terelte. Ma a békeszerződések bölcsenink jóvoltából jótékony csend honol végig a nyugati határon és így a roppant birodalom minden anyagi és szellemi készsége a keleti kérdések megoldásának szolgálatába állhat. Az alap, melyen a jövő reményei felépülnek, óriási terület: Breszt-Litovszknál kezdődik és a Behring-szorosnál végződik. És ez a terület ma függetlenítette magát a nyugati ipartól és vaskövetkezetességgel éli a maga külön életét. A legfőbb cél az orosz élet mechanizálása az országban található természeti kincsek felhasználásával. Egyszerűen hangzó, de következményeiben óriási jelentőségű célkitűzés, különösen az európai ipar szempontjából, mely arra van berendezkedve, hogy szüntelen újabb piacokat keressen. Vajjon nélkülözheti-e tartósan az orosz piacokat, ahol eddig dús aratása volt? E mérhetetlen birodalom ipari ellátása ezután Szibéria feladata lesz és a nyugatnak legkisebb reménye sincs arra, hogy a helyzetten változtasson. Oroszország ma farkasszemet néz Európával és akik belenéznek ezekbe a szemekbe, tisztán láthatják az elszánt akarat és a könnyörtelenség fenyegető villámain.

Egy rövid seregszemle Szibéria természeti kincsei felett meggyőzhet arról, hogy az orosz közgazdaság vezetői nem becsülik túl Szibéria teljesítőképességét, mikor híres pro és kontra sokat vitatott gazdasági terveikben döntő szerepet szánnak neki. A terminusokban bizonyára csalatkozni fognak és a valóság tényei csak nehézkesen fogják követni a lázas fantáziát. Az anyagi erő sem áll oly mértékben rendelkezésére, mint ahogy azt a bank és a magánkereskedelem kikapcsolása után várni lehetett volna, sőt a nyugaton már szinte közmondásossá lett orosz pénzhiány sok komoly elgondolás megvalósulását teszi lehetetlenné. És azért mégis rohamos haladás mutatkozik a világháború befejezése óta, különösen ha a mai helyzetet a háború előtti primitív gazdálkodással mérjük össze. Azt hittük, hogy az ipar komolyabb fejlesztése nem sikerül majd a külföldi tőke beözönlése nélkül és úgy képzeltük, hogy az idegen segítség igénybevétele egyúttal az orosz élet gyökeres színváltására fog vezetni. És ma mégis azt látjuk, hogy a külföld csak nagyon szórányosan és a szibériai gazdasági élet számarányaihoz képest jelentéktelen mennyiségben vesz részt a termelésben és a bolsevizmus szerény anyagi eszközökkel bár, de példátlan szívóssággal és következetességgel halad előre azon az uton, amelyen megindult. A diktatúrát bevitte a gazdasági életbe is és ma a termelés és eladás vaszsigorral érvényesített rendeletekhez igazodik. Egész munkásgenerációt áldoz fel, elveivel és programjával ellentétben nem sietteti, de mesterségesen akadályozza a munkás életstandard emelkedését: de a gyáraknak, utaknak, vasútvonalaknak és a termelés egyéb tényezőinek épülniök kell. A munkás eddig a magántőkével harcolt, ma arra kell törekednie, hogy az államkapitalizmus terrorjával szemben keresse

a védekezés módozatait. És sokkal kedvezőlenebb feltételek mellett vonul harcba, mint a kapitalista nyugat dolgozói, mert a sztrájkot nyugaton egyszerűen küzdelemnek minősítik a megélhetés kedvezőbb feltételeiért és a közvélemény rokonszenve kíséri az indokolt eseteket; Oroszországban a sztrájk árulás a kommunizmus dogmái ellen, melyek az egyéntől az áldozatkészséget, lemondást és a kollektív szellemben való teljes felolvadást követelnek.

A szibériai nagy munkaprogram legfontosabb állomása Kuzneck vidéke. Szürke szláv szó egyelőre, de minden valószínűség arra utal, hogy a közeljövőben nemes csengése lesz, akár Essen-nek. Tomszktól délre a Tom folyó mindkét partján terül el, kiterjedése kb. 25.000 négyzetkilométer és északnyugat-délkelet irányban zárkózik fel az Altái-hegység rengeteg erdőségeihez. Különös kegye a természetnek, hogy ezen a területen a szén és az érc nagy tömegben fordul elő közvetlen szomszédságban. A szén három nagy telepet alkot, vasérc pedig két nagy terepszakaszon fordul elő. Mérhetetlen kincs fekszik itt a föld alatt, nem is nagyon messze a felszíntől és csak csudálkozni tudunk, hogy a sors e dédelgetett pontjára csak a legújabb időkben indult meg az orosz teremtmény akarata felvonulása. Pedig már 1720-ban értesültek a cárok arról, hogy itt nagy értéket takar a hűmusz. De mit értek a kincsek az európai és ázsiai kultúrterületek közt elérhetetlen messzeségben, ahová csak a modern közlekedési technika nyitott utat a dolgozni akaró ember előtt. Mikor aztán 1740-ben ezüstöt találtak itten, az egész terület udvari iránvítés alá került és ezzel a különben sem nagyon mozgékony magántörke előtt bezárultak a kapuk. A világháború kitörése előtt mindössze csak három komolyabb üzem működött: egy-egy vasgyár Tomszkban és Gurjevskben és egy ezüstolvasztó Gavrilkában. A múlt hibáit tehát a bolsevistáknak kellett jóvátenniük.

A legújabb mérések szerint csak a kuznecki szakaszon 352 milliárd tonna szén és 85 milliárd tonna érc vár kitermelésre. Fantasztikus számok, de fantasztikusan nagy terület is, melynek ellátásáról gondoskodniok kell. Nagyon megkönnyíti a kitermelést, hogy a kohászathoz szükséges kőzetek is nagy tömegekben található a közvetlen közelben. Amióta aztán a *Jurga—Kuzneck-i* vasútvonal elkészült, megindult az orosz energiák beözönlése Szibéria e legértékesebb pontja felé. Ma lázas építkezés folyik itten és már az első eredmények is azt bizonyítják, hogy a nagy munka vezérei hivatásuk magaslatán állnak. Hatalmas villanytelep van épülőben, mely 30.000 kilóvatt árammal fogja ellátni az üzemeket és — 1932-re kész kell lennie. Oriási gyárak épülnek és a legkiválóbb német szakemberek gondoskodnak arról, hogy a munka új várai a legmodernebb igényeknek is megfeleljenek. Az omszki mezőgazdasági gépgyár már 1928—29-ben 7000 cséplőgépet, 13.000 rostát és nyolcezer egyéb gazdasági gépet szállított. A kamerovói vasművekben ugyanakkor 70.000 ekét, 40.000 boronát és négyezer tonna öntöttvasat termeltek. Legújabban megindult a traktorok gyártása is és a gazdasági vezérkar százával rendeli ki őket olyan területek megművelésére, ahol az eke még sohasem hasított barázdát. Az ország ellátása mezőgazdasági gépekkel: az első feladat és a kezdés erőteljes irama után

nincs okunk kételkedni abban, hogy még erőteljesebb eredmények következnek. A fejlődés különösen kedvező feltételei akkor lesznek meg, mikor a kuznecki szén és az urali érceket alkalmas vasútvonalak fogják közel hozni egymáshoz.

A munkaprogramm egy másik pontja a textilipar fejlesztése. 1924-ben két posztógyár építése indult meg, 1932-ben öt gyárnak kell működni. A cél itt is ugyanaz: függetleníteni az országot a külföldi piacoktól. Nagy erővel kezdődött meg a gyapottermelés és Közép-Azsia minden alkalmas pontján rohamosan hódít. Gondjuk van a gyapjúminőség feljavítására is. Ausztráliából számszámra hozzák a tenyészállatokat és csak esztendő kérdése, hogy a szibériai gyapjú minőség tekintetében is versenyképes legyen. Áttekinthetetlen mennyiségben áll rendelkezésre a fa is. A híres szibériai erdő, a „taiga“, jóformán fel sincs fedezve. Az ember csak a széleit járja, belseje őserdő, ha nem is olyan dús, mint amilyeneket a trópusi nap és a trópusi esők mindent elborító vegetatív ereje termel, de mégis felbecsülhetetlen értéket képvisel, főképp mert a transzszibériai vasút közvetlen közelében fekszik. Olyan nagy területekről van itt szó, hogy rendszeres felderítésükhöz repülőket kell alkalmazni, akik aztán az egyes szakaszokon pontos méréseket végeznek, sőt a lomboszat színéből és formájából még az erdők minőségét is megállapítják. A termelés itt egyelőre a kezdet nehézségeivel küzd és a nyugathoz hasonlítva, elmaradottnak látszik, de minden lehetőség megvan arra, hogy elérje az urali termelés arányait. A szakértők évi 7.2 milliárd köbméter exportra számítanak és ebben a mennyiségben nemcsak az épület- és tűzifa, hanem a legértékesebb bútorfánemek is képviselve vannak. A minszki papírgyár már üzemben van és évi 20.000 tonna papírt és 20.000 tonna celulozét termel. Újabb papiros- és bútorgyárak építése folyamatban van. Erélyesen folyik a cukor- és bőripar fejlesztése is. Allejszk-ben ebben az évben indult meg az első cukorgyár és a tervek szerint öt év múlva öt gyár dolgozik majd évi 402.000 tonna termeléssel. A bőriparnak régi nemes hagyományai vannak Oroszországban, most Szibériában is hatalmas és minden tekintetben modern gyárak épülnek.

Ez alapvető munkákkal párhuzamosan folyamatban van Szibéria egész alapos geológiai felkutatása is. Kiváló szakértők éves programmal vonulnak el a legelrejtettebb pontokra is és a beérkezett jelentésekből kitűnik, hogy Szibéria sokkal gazdagabb, mint ahogy hitték. Szén, vasat, aranyat, ezüstöt és minden egyéb kincset olyan helyeken is kaptak, ahol nem is sejtették és különösen a mélységek felkutatása után olyan méretekről beszélnek a statisztikák, hogy még a nagy számokhoz hozzászokott oroszok is megdöbbennek. Még petróleumot és földgázt is kaptak a Bajkál-tó közelében.

E nagyszabású iparfejlesztési program időszerűvé tette a vasútépítési tervek gyors megvalósítását is. A cárok idejében főleg a stratégiai szempontok voltak irányadók. Ilyenek szerint épült a *vladivosztocki*, továbbá a *Krasznodovszk—Merv—Taskend-i* vonal, mely a Perzsia felé irányuló orosz politika céljait szolgálta. Ezt az úgynevezett kaukázusi vonalat aztán a *Taskend—Orenburg-i* építkezésekkel hozták

közelebb Moszkvához. Nagy teljesítmények voltak ezek a vasútak, a birodalom legtávolabbi pontjait is hozzákapcsolták az anyaországhoz. A bolsevisták valóban nagy értékeket örököltek és könnyen folytathatták a munkát, mert a legsürgősebb és legnagyobb áldozatokat igénylő feladatok már jórészt megoldást nyertek. Innen van az, hogy a bolsevista építkezéseknél a gazdasági szempontok tisztán érvényesülhettek, vagy legalább is nem kénytelenek háttérbe szorulni a határvédelem igényei mögött.

Legjellegzetesebbek a kuznecki építkezések. Ezt a medencét a transzibériai vasút három mellékvonala szeli át:

- I. a *Ncovszibirszk—Barbaul—Szemipalatinszk-i*,
- II. a *Tomszk—Leninszk—Kuzneck—Telbes-i*,
- III. a *Minuszinszk-i vonal*.

Nagyjában észak-dél irányban párhuzamosan haladnak és a nagy terület legfontosabb pontjait érintik. Roppant gazdasági jelentőségükön kívül azért is megemlítendőek, mert a híres Tannu-Tuva tartomány határait is megközelítik. Kétségtelen, hogy e vonalak stratégiai jellege az illetékesek csökönös tagadása dacára a közel jövőben napnál világosabban be fog igazolódni. Most van épülőben a *Tomszk—Jeniszejsz-i* vonal, mely a két Tunguszka közti ércetelek elérését célozza, a *Tjumen—Tobolszk-i* vonal, mely az Irtisz áruforgalmát fogja nyugatra lebonyolítani és közvetlen befejezés alatt van a *Kurgán—Szverdlovszk-i* vonal, mely a moszkvai és a szentpétervári főútak közt fog összekötést tartani. Nyugat-Turkesztánban és a kirgiz területeken is építkeznek a bolsevisták. Itt az a cél, hogy a gyapot-termelésre alkalmas középázsiai területek bekapcsolódhassanak a Tomszk-vidéki ipar-zónába. Most adták át a forgalomnak az egész kirgiz sivatagot átszelő vonalszakaszt, amellyel az Orenburg és Cseljabinszk között elterülő ércetelek minden oldalról könnyen megközelíthetők váltak. Egy másik, még építés alatt álló vonal a Cseljabinszk—Tomszk-i vasútra támaszkodva férkoralakúlag mélyen benyomul Kázaksztánba és egy eddig minden forgalomtól elzárt területet tesz hozzáférhetővé.

A bolsevista vasútpolitika legnagyobb teljesítménye kétségkívül a nemrég megnyitott nyugat-turkesztáni vasút. Ez tulajdonképpen a *Novoszibirszk—Szemipalatinszk-i* vonal folytatása *Szergiopol* és *Frunzén* át *Taskend* felé. Gazdasági szempontból felbecsülhetetlen értékű építkezés, mert Szibéria szíve, a kuznecki medence és a kaukázusi petróleum-vidék összekapcsolását jelenti Nyugat-Turkesztán gazdag vidékein át. Hadászati szempontból is nagyjelentőségű, mert a kínai Dzsungária határán fut végig és ezért az eljövendő orosz-kínai összecsapások idején az orosz felvonulást a határ bármely pontja felé lehetővé teszi.

Ezek a vonalak részint már készen vannak, részint még építés alatt állanak. A teljesítmény nagyságát csak akkor érthetjük meg, ha arra gondolunk, hogy a távolságok szibériai méretűek és sok ezer kilométert jelentenek. Nincs hiány új tervekben sem, különösen a nagy folyók vonalán északra irányulólag, de a tökeszegénység itt is megbénítja a jóakaratot.

Nyugat-Európa egészen a legutóbbi hónapokig a legnagyobb kételkedéssel hallgatta az orosz termelés előretöréséről szóló híreket és az új orosz kormányzat monumentális munkaprogramjáról nem győztük olvasni a lekicsinylő kritikákat. De valahogy hihetetlenül is hangzik nekünk, ha Európa keletén ilyen amerikai tempójú fejlődésről hallunk, mert eddig azzal a tévhitel álltattuk magunkat, hogy a komoly siker az angol-szász, a germán és a latin fajok privilégiuma. Nem mintha kételkednénk az orosz tehetségben és arravalóságban. Sőt azt tapasztaljuk, hogy a tehetséges faj végtelen soraiban még a mai viszonyok közt sem ritkul az eredetiség, a természetesség, az élet formulamentes átgondolása és nem csökken az orosz faj különös hajlama az elmélyedésre, melynek az orosz regény annyi megdöbbentő, sokszor szájalmasan életképtelennek látszó, de gondolatmeneteken bátran végigmenő komor és fenséges alakját köszönhetjük. De csak lassan tudunk hozzászokni ahhoz a gondolathoz, hogy ezután nemcsak a nagy nyugati nemzetek fognak történelmi energiákat termelni, hanem új fajok új világokat építenek és Ázsia bolygatni kezdi a világpolitikai erők egyensúlyát.

Az orosz „par excellence“ alkalmas arra, hogy bátor és szilaj akaratú újítók kezében kísérleti anyagul szolgáljon. A terrorhoz évszázadok során át hozzászokott és megtanulta, hogy tisztelettel forduljon szembe az erővel, mint a napraforgó a nap korongjával. A nyugat népei ilyen kísérletekre nem alkalmasak. Az angol már századokkal ezelőtt várra erődítette házáat, a francia bőségesen termelte és termeli a kritika maró savait és a „liberté“ népe régen túl van azon, hogy derekat hajtsa az egykönyvűség dogmái előtt. A befelé élésre különösen hajlamos német külön világot épít magának, született filozófus, járatan utakat járó meditáló, kiből az ezerarcú élet pazar pompában tükröződik. Torz cészárok zsákucába vezethették, de nagy alkotásainak fénye maig is édig ragyog és nincs az az erőszak, amely az emberi értelem e túlárado bőségét az uniformizált gondolkozás szűk határai közé szoríthatná.

A terror-bíró oroszország ma a terror magas iskoláját járja. A régi evangélium, amit a nagyhatalmú klérus prédikált az ortodox egyház díszes oltárai előtt, ma eltűnt az igehirdetés emelvényeiről és a hívő lélek csak az éjleple alatt és csak a tiltott út izgalmai közt zarándokolhat el hozzá. De kapott újat a régi helyett, a forradalom evangéliumát. És van-e olyan tüzes betűkkel írott könyv, mely ne találna számos hívőket az ideálkergető oroszok közt? És az új evangélium egyelőre a kevesek könyve, de mögöttük áll a politikai hatalom félelmes ereje. A kommunista párt megerősített várain kívül türelmesen szenvednek a nép milliói az átalakulás zivatarában. Eddig a cárok vas-keze kergette őket vissza a parasztság szerény keretei közé, ma a bolsevista terror kancsukázza őket előre a kommunista életideálok felé.

Az orosz munka vezérei tisztában vannak azzal, hogy a nagy kísérlet első decenniuma után komoly sikereket kell felmutatniok. Történelmi gesztusokra vállalkoztak és irtóztak a sikertelenségtől, mert a nagy elméleteknek és a mennydörgő szavaknak csak az élet tényei ad-

hatnak igazolást és a siker-hiány a nevetségesség bomlasztó mikróbáit termeli ki. Innen az izgalmas hajsza eredmények után, bármi áron.

Az alkotó munka szakemberei és az intellektus komoly képviselői, akik a világnézetek periferiájára is kimeréskednek, érthető kíváncsisággal zárandokolnak el új rendszerű termelés és az újonnan kibontakozó életértékelés Mekkájába. Minden világnézet-árnyalat képviselője hallatja szavát és az elfogulatlan, de az események halálos komolyságát érző érdeklődő a jelentések zűrzavarából csak nehezen tájékozódhatik a tényleges helyzetről. Bármint is legyen, lehetetlen félreérteni a szi-bériai orosz felvonulás világtörténelmi jelentőségét és nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az Uralon túli részekben beton alapok készülnek, melyeken az új-orosz világhatalom monumentális építménye fog nyugodni. Ne tévesszenek meg azok a bírálatok, melyek az angol-szász és a germán precizitás szemszögéből nézik az orosz teljesítményeket és rámutatnak azokra a hibákra, melyek bőségesen éktelenkednek mindennütt, ahol az orosz magára marad és nélkülözni kényszerül a munka tapasztaltjainak utasításait. Ne vezessen félre az sem, ha a nyugati munkás élet-standard alapján kalkuláló nyugati kritika már előkészíti a közvéleményt az orosz munkaprogramm összeomlására.

Mert ezek a jelentések az orosz termelés esélyeit a nyugati életformák adataihoz mérik és figyelmen kívül hagyják az orosz élet és az orosz termelési adottságok különös teherbírást. Már maga a nagy terület, amelyből az orosz vállalkozás táplálkozik, eléggé fel sem becsülhető geopolitikai értéket képvisel, olyant, amilyennel az európai népek közül csak az angol-szászok rendelkeznek. Ma a terület és a terjeszkedési lehetőségek hiánya nagy gondokat okoz a fejlődni akaró népeknek. Oroszország e tekintetben nem panaszkodhatik és még mindig távol van attól, hogy a belső energiák feszítő ereje lüktető orosz életet vigyen be sok vérszegény terület gazdasági pangásába. A nagy birodalom keleti fele a gazdasági értékek és az alkotás lehetőségeinek páratlan gyűlölhelye. Ez a nagy energiabőség különösen kedvez az orosz munkaprogrammnak, mert lehetővé teszi, hogy a gyakorlatlanságból és a téves elképzelésekből eredő hibákat a természetes erőforrások belső dinamikáját tegye jóvá. Nehéz nem haladnia annak, akit a bőség és a gazdaság lendítő ereje hajt előre! És tekintetbe kell vennünk az orosz nép végtelen türelmét és igénytelenségét is. Ma is sokhelyt a legszánalmasabb viszonyok közt él és néhány reprezentatív mintaintézménytől eltekintve most is csak a távol jövő illúziója az a fejlett élet, melyet a kapitalista nyugat munkásainál látunk. De a vezetők nem sietnek a termelés megdrágításával és nem kockáztatják a sikert a munkásvédelmi program gyors végrehajtásával. Ausztráliában a túlfejlesztett munkásigények és a túlnevelt munkásöntudat a gazdasági élet lassú visszafejlesztésére vezet, Szibériában a munkáspáriák áldozatos igénytelensége fogja átsegíteni a bolsevizmust a termelés első nehézségein. Az egyéniség és a magánkezdeményezés hiányát a tervgazdaság mindenre kiterjedő gondossága és a munkás-hadsereg páratlan fegyelmettsége pótolja, a vezető elgondolásokat pedig a vértől és könnytől soha nem irtozó, robusztus és probléma-kereső orosz szellem szolgáltatja.

A bolsevizmus nagy szolgálatokat fog tenni a pravoszláv ideálok-
nak is. Ismerjük az orosz kisebbségek küzdelmeit a cári uralom alatt,
mert egész Európa figyelme és rokonszenve kísérte szívos védekezésü-
ket. De bármily hevesek és következetesek is voltak az orosz támfadá-
sok, mégis biztosítva volt fennmaradásuk, mert a hagyományok, szo-
kások, a vallás és a család bőségesen táplálta őket őseik szellemével.
Szerves kapcsolatban maradtak a multtal és az orosz tenger csak a ki-
sebbség-szigetek széleit rombolhatta a pánszlávizmus hullámverésével.
A forradalom mézesheteiben úgy látszott, hogy a kisebbségek tényleg
kiszabadultak az orosz faj szorításából. Legmesszebbmenő ethnikai
igényeik is kielégítést nyertek és megnyitak előttük a kulturális és
anyagi fejlődés lehetőségei. A veszélyek csak később mutatkoztak és
ma már látják a helyzet figyelői, hogy a bolsevizmus az oroszosítás
meggyorsulására fog vezetni. Mert a bolsevista mentálitás a kisebbségi
élet gyökerzetét, a nemzeti jelleget védő vallásokat, szokásokat és ha-
gyományokat támadja legerősebben és arra törekszik, hogy az éltető és
konzerváló ősi szellem utánpótlását megakadályozza. Ma romladoznak
a templomok, sorvad a hitélet és nincs becsületuk a szentkönyveknek, a
bibliának, koránnak és a talmudnak. A bolsevista iskolapolitika rafi-
nált irányítása mellett új kisebbségi nemzedék nő fel, minél kevesebb
érzékkel a mult iránt, mert az új orosz pedagógia a történelemtől leg-
fennebb csak a panasz és a káromlás hangján beszél. A kisebbségek
közül csupán kevesen és csak a különösen hajlamosak fognak megis-
merkedni a faj régiségeivel, a tömegek pedig lassan lesodródznak a faji
élet szilárd talajáról. Eddig a család volt a kisebbségek legutolsó
mentsvára, ahol a történelem legnagyobb viharaiban is menedéket ta-
lált az üldözött szó és a tiltott gondolat. A tatár tatár nőt vett el, a
zsidó leány zsidó ifjúnak esküdtött örök hűséget és a tiszta család ha-
gyomány-becsülő levegőjében ősi szellemben nevelkedhettek az utódok.
Ma divat a fajkeveredés és a fajvédelem szempontjai felett napirendre
tért a bolsevista gyakorlat. Mintha a sors maga keverné az orosz biro-
dalom falai közé szorult embertömegeket. És ennél a keveredésnél csak
az orosz nyerhet, mert nagyságával és egész kultúr-apparátusával olyan
túlerőt jelent, mint az Egyesült-Államokban az angol-szász. Már a
multban is ezer veszély közt éltek az orosz kisebbségek, pedig akkor
még erős gyökerzet rögzítette őket a történelmi talajhoz. Mennyivel
veszélyesebb a helyzet ma, mikor ők maguk kezdik elveszteni ösztönös
és természetes tájékozódásukat és a haladás és kötelességteljesítés ha-
mis illúzióival dobják be magukat az orosz tengerbe. Amit a cárok nem
tudtak elérni az erős kéz politikájával, elvégzi majd — úgy látszik —
a bolsevizmus a kisebbségi élet forrásainak gondos eldugásával és az új
nemzedék következetesen szigorú nevelésével. És sokat nyerhetnek az
oroszok: Ázsiában a mohamedán török-tatár és mongol néptörzsek közt,
Európában pedig a nagyszámú, különös kvalitásokkal rendelkező és a
bolsevizmushoz érzelmileg is legjobban hozzátapadó zsidóság rovására.
Igy állítja a sors a bolsevizmust a nagy-orosz ideálok szolgálatába.

A népfajok elkeveredésének meggyorsulásán kívül fokozott erővel
indult meg egy másik, pánorosz szempontból nem kevésbé fontos nép-

mozgalom: Szibéria rendszeres es tervszerű megszállása a bolsevista kitelepítési program elképzelései szerint. Az Egyesült-Államok bevándorlási intézkedései jutnak eszünkbe, a híres kvóta-rendszer, mely pontosan előírja, hogy évente kik és hányan költözhetnek be az ígéret földjére. Ezek a rendszabályok kifejezetten az angol-szász jelleg fölényének megőrzését célozzák és nemcsak a sárga és fekete emberfajta, hanem a nagyobb emberkivitellel rendelkező európai népek, az olaszok, németek és lengyelek ellen is irányul. Hasonló intézkedéseket látunk Szovjet-Oroszországban is. A nagy lendülettel beindított ipari élet sűrűség tette Szibéria lakosságának felszaporítását és a telepítési program amerikai minták után gondoskodik arról, hogy a nagy népvándorlás főleg orosz vért vigyen be a birodalom keleti részeibe. Ott is kvóta-rendszerrel dolgoznak és pontosan előírják, hogy melyik kormányzás milyen arányban vehet részt ebben a mozgalomban. Az első öt évben 2 millió embernek kell beköltöznie és valószínűleg sikeresülni is fog elérni ezt a nagy számot, mert nem angol gentlemanek költséges és úri kitelepítéséről van szó, hanem végtelenül igénytelen, mindenükből kifosztott és megfélemlített orosz parasztokéről, kiket a kegyetlenül szigorú orosz közigazgatás oda hajt, ahová a tervek értelmében menniök kell. És amilyen mértékben fejlődik majd Szibéria ipari termelése, olyan mértékben erősödik vonzóereje is és az európai részek emberfeleslegéből még nagyarányúbb beözönlésre számíthatunk.

Szibéria iparának gyors kifejlesztése és ezzel kapcsolatosan orosz milliók rendszeres betelepítése: valóban történelmi teljesítmények és bizonyosságai annak, hogy az orosz politika elgondolásai végső elemzésükben mégis csak pán-orosz célokat szolgálnak, bármennyire is tagadja a faji szempontokat a bolsevista világnézet. De könnyű elkápráztatni a világot az engedékenységgel szellemével a kisebbségi politika gátjain, mikor minden remény megvan arra, hogy bőségesen megtérüljenek a veszteségek a bolsevista mentálitás és a fajkeveredés révén. A közel jövő az orosz politika első vonalába állítja Szibériát, mert ezen a területen komoly és sorsdöntő küzdelmek várnak az orosz fajra. Az ellenség nem kisebb erő lesz, mint a mongolság, melyet ma az angol-szász és az orosz erők zsúfolnak össze Kelet-Ázsia kazánjában. A mongol expanzió az óceánok szigetvilágát és az ázsiai gyarmatokat védő angol-szászok támogatásával Szibéria felé fog utat keresni és utat találni. Ami Mandzsúriában történik, a szibériai orosz felvonulást sokszorosán felülmúló kínai invázió csak előjátéka a mongol erők megmozdulásának. Élet-halál harcra van itt kilátás és egy vérszegény Szibériát Moszkvából megvédeni lehetetlenség. De a győzelem reményével lehet harcba indulni, ha lesznek elegenden, akik elállják a határokat és ha Kuzneck nehézipara képes lesz ellátni a küzdőket a modern harci technika minden kellékével. Oroszországnak sietnie kell, nehogy készületlen találja a történelmi pillanatot.

A keletre irányuló nagy orosz felvonulással párhuzamosan folyamatban van egy másik invázió: az orosz gondolat beszivárgása a kontinens minden részére. Európa újból válságos órákat él át, mert a világháború katasztrófája után ma a gazdasági krízis lázrohamait szen-

vedi el. És Moszkva kérlelhetetlen ellenség, mindent elkövet, hogy a beteg ellenálló ereje minél hamarabb kimerüljön. Az idea-import nagy sikerei után most a gazdasági dumping költséges és kétésebb értékű módszerével kísérletezik. Akiket pedig Európa védelmére rendelt ki a sors, tanácstalanul állják körül a nagy-beteg ágyát és kuruzslással próbálkoznak a súlyos szervi bajokkal szemben. De nem is orvosok fogják meggyógyítani beteg kontinensünket, hanem a természet; szervezetének különös vitálítása és küzdőképessége az a nagy erő, mely a történelem éleire lendítette. Évszázadokon át vezető eszméket adott az emberiségnek és a gondolattermés hűmuszát vérrel és verejtékkal öntözte. Szorgalmát és energiáját bőségesen jutalmazta a sors: meggazdagodott és feldiszítette lelkét a modern kultúra minden ékességével. A szerzés hosszú és fárasztó munkájában megkomolyodott; elmaradtak az ifjúkor rapszódikus lendületei és ma nyugodt megfontolással készíti elő sorsát, még akkor is, ha a politikai élet vezéralakjai hibát hibára halmoznak. Csorbíthatatlanul megvan kritikai érzéke is, kincsei közt időnként seregszemlét tart és a porladót, a pusztulót újjal, életerőssel cseréli ki. És ki versenyezhet vele a haladás akarásában? Amerika talán, a gazdag örökös, aki azzal kezdi álltatni magát, hogy ő szerezte a vagyont? Vagy talán Ázsia, ahol most is erősebb a multhoz való hozzátapadás, mint a jövőbe nézés? Európa ma is élen van, nehéz tanácsokat adni neki és még nehezebb idegen ideákat ráerőszakolni. Nem fél az új gondolatoktól, de mindent közlől megnéz és a felsőbbrendű kritika és a bölcs mérséklet szűrőjével védekezik. Az orosz gondolatájfunt vitorladuzzasztó széllé szelidíti, a nyugodt termelés öntöző csatornáiba kényszeríti a zivatarok romboló víztömegeit és a lázas szóáradatokat világos és logikus mondatokra bontja. Értékeit pedig, melyeket századok nehéz küzdelmeiben gyűjtött, nem fogja eltékozolni és azt sem fogja eltűnri, hogy olyanok ítéljenek felettük, akik a szerzésben részt sem vettek. Oroszország ma kezd építkezni, a nyugat már kész épületekkel dicsekedhetik és újakat fog emelni, ha az idők mulása úgy kívánja, de maga fog építkezni és nem bizza sorsát idegen mérnökök tudására.